

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1941-42

DRAMA

12 V. EFTIMIU:
ČLOVEK, KI JE VIDEL SMRT

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1941-XIX./42-XX. DRAMA Štev. 12

V. EFTIMIU:

ČLOVEK, KI JE VIDEL SMRT

PREMIERA 17. FEBRUARJA 1941-XX

»Človek, ki je videl smrt«, rumunskega pisatelja Viktorja Eftimija, je na prvi pogled lahka komedija z originalnejšim zapletom in z običajnim razpletom, ki privede ljubavni par ali pare v zaželeni zakonski stan. Da razplet mimogrede uredi tudi vprašanje o mestnem županstvu, še ne daje komediji kakega socialnega ali političnega smisla. In vendar je ta rumunska veseloigra komedija višjega socialno moralnega smisla. Avtorjev najbližji namen s tem delom je naslednji: Podati dremotno provinco, življenje, ki se prede iz dneva v dan, brez smisla, brez strasti, brez doživljajev in brez žive človeške iskre. Životarjenje v mirnem, dolgočasnem obilju, v težki in siti udobnosti, ki človeški osebnosti ne daje nobene možnosti za bodro dejavnost in za notranji razvoj. Čustva, ki gibljejo ta svet, so medla, strasti malenkostne, smotri neznatni in vsakdanji. Morala tega okolja je povprečna, priučena.

V ta svet nenadoma plane dogodek in z dogodkom nov človek. Človek popolnoma drugega sveta, potepuh, človek širnih vzhodnih planjav, brezdomec in siromak. Propal igravec je brez predsodkov, napol samomorilec napol pustolovec brez ozkih moralnih ali družabnih pomislekov, a tudi brez podlosti, dà, celo brez resne in težke sebičnosti. Nekakšen večer improvizator, ki se hoče sedaj mimogrede pobrigati tudi zase, a zmeraj pusti to svojo misel nekako vnevar. Človek, ki mu je življenje igra, igrača, brez računa,

razen kolikor spada račun k igri, v kateri gre za prikupne usluge drugim. Skratka, lahak, prožen in malce problematično čist človek, v težki vsakdanji solidnosti in sitosti tope in nekoliko malopridne province.

V zvezo med črtežem te osrednje osebnosti in naslovom komedije, pa je Eftimiu zapredel svojo globljo, prikupno in človeško dragoceno misel. Človek, kakor je tu opisan, lahak in nekako otroški, je človek, ki je videl smrt. V igri jo je videl resnično. Ali jo je res videl? Kdo ve! In vendar je tak, kakor da bi jo bil. Če si videl smrt, kaj naj ti bo v življenju še važno, resno? Kaj je vse naše početje pred obličjem smrti? Igra, nedolžna gluma, v kateri ni prostora za trezne skrbi in za malenkostno, toda resno občuteno ambicijo meščanskega tipa. Te so mogoče, samo če pozabiš na smrt. Kdor je ne, je nebrižen za cenene dobrine življenja in je nebrižen za samega sebe. Sprosti se, lahak in čist hodi med stvarmi tega sveta, ki ne morejo biti skušnjave zanj. Tak je tudi ta človek, ki je videl smrt. Ne, ni je videl; vidi jo, ali vsaj živi in ravna tako, kakor da bi jo videl neprestano, živi v neki ljubeznivi brezbriznosti do življenja. In v njegovem otroškem in svobodnem odnosu do vsega, ki premika dogodke te vesele igre, je sled nečesa resnega in pomembnega, kar sestavlja dušo slehernega žlahtnega in visokega človeka. Vsak od njih »je videl smrt«.

V tej očarljivi misli zveni neka slovanska, lirično nadahnjena ubranost. Nekaj nam sorodnega je v nji, skoraj nekaj Cankarjevega. Ne le potepuštvo tega propalega igralca, temveč tudi vse njegovo razmerje do sveta. Ali ni Cankar skoraj vse življenje s svojimi filozofskimi potepuhi skušal pokazati iste razlike med veliko množico ljudi in temi propalimi izvoljenci? Ne verjemite stvarjem življenja, da so tako zelo resnične in važne, nam je govoril, glejte jih kakor izobčenci in zavrženci (tisti, ki so videli smrt), in vaše življenje bo svobodnejše in čistejše. Isto lirično misel razvija v tej komediji Eftimiju in da njenemu lirizmu v zaključnih prizorih prosto pot; da ji celo malce tvegan misteriozen prizvok, kakor je rad storil tudi Ivan Cankar.

Kje se godi komedija? V majhnem rumunskem mestu. Njen socialno moralni smisel je v vzporeditvi omejenega in težkega me-

ščanstva s človeškim pojavom, ki učinkuje v tem okolju kakor sen, prinašajoč olajšanje in radosten čar. Nihče izmed teh meščanov ne ve, kaj je prejel od dvomljivega potepuha, a vsem je drag in nepozaben. Dal jim je zgled vesele svobode in čiste otroškosti. Ne vda-jajte se življenju, jih je poučil, ne verjemite mu, da je tako brezupno važno, in živeli boste lažje in lepše, vsi bomo živeli lažje in lepše. Ta misel, ki jo je Eftemiu razvil seveda za spoznanje pre-več iskano, pa ne velja samo za rumunsko provinco in ne samo za rumunsko življenje, marveč za vesoljni svet, ki jo bo v njegovem delu nemara prvič srečal v zabavni in ljubeznivi komediji s praviimi komičnimi značaji in z veselimi situacijami.

J. Vidmar

Nace Kapelj o „Obrekovalnici“

(Nadaljevanje.)

Ko izstopiva z Nacetom na prijazni dolenski postaji, se je vsulo iz vlaka toliko ljudi, da sem mislil, gotovo je semanji dan. Potovke, prekupci, gonjači, mešetarji in drugi taki gorjačarji.

Vasica, ki ima v svojih krstnih bukval potrdilo, da je trg, ima značilno slovensko lice: cerkev, šola in gostilna stoje skupaj in se nikamor ne premaknejo.

Par premožnejših posestnikov se jim je umaknilo bolj v stran, kot da jim ne zaupajo preveč. V nasprotno reber so jo vdarili pol-gruntarji, ki tudi samim sebi največ zaupajo, drugim pa na golo besedo prav nič. Tam, kjer vas in trg konec jemljeta, so se pred gozdom naselili kočarji, da jim ni treba očitno kazati, kaj delajo in iz čigave hoste drva prinašajo. Zadnja hiša, skoraj že v gozdu, je konjederčeva. Možak je zelo podjeten in mu gre mrhovina — kot je videti — prav lepo v prid, kot tudi drugim takim, katerih poklic se giblje okrog človeške smrti. Smrt bližnjega jih prav izdatno redi, dokler končno ne umro sami.

V tem zgledno globokem premišljevanju sva potem, ko sva si v nekaj minutah natančno ogledala vse zgodovinske in zemljepisne imenitosti kraja, storila nekaj prav pametnega — zavila sva jo v

prijazno krčmo. Nace Kapelj, ki mi je to prav po nepotrebnem predlagal, je trdil, da mu sprememba zraka vzbuja dober tek. Meni pa za tak odločilni korak ni treba prav nič zraka spreminjati, si mislim, Naceta poslušno ubogam ter stopam s tako vnemo za njim, da sem bil prvi v gostilni.

V kotu sta sedela dva mlada človeka, ki si jih pa nisem utegnil pobliže ogledati, zakaj tisti hip, ko sva stopila z Nacetom čez prag, se je zakadil v naju pes, prav kosmata mrcina, vendar ljudomilega značaja: ni lajal, ne popadal, pač pa je otresal rep, se vzpenjal na zadnji nogi in naju ovohaval. Na, si mislim, zlobneži pa trdijo, da igralca še pes ne povoha. Prav dobro se mi je zdelo, pozneje sem pa opazil, da se je na isti način dobrikal tudi drugim gostom in sem zato čisto pravilno sklepal, da je to pač gostilniški pes, ki sprejema goste, če gospodarja ni doma ali če gospodinji žganci vro, da ne vtegne takoj priti.

Pa je vendar prišla in bila sva kmalu postrežena z vsem, kar gre pod zob in tudi s tistim, kar mimo zob brez vsake težave po grlu rado teče.

Nace Kapelj, okrepčan in pomirjen, je začel nadaljevati svojo povest iz gledališke »Obrekovalnice«.

»Kmalu bi bil pozabil povedati prav zanimivo zgodbo, ki sem jo slišal med igralci. Pripovedoval jo je starejši igralski učitelj mirno in stvarno, da mi je bilo kar všeč.

»Imel sem učenko. Bila je izredno nadarjena, nad povprečno izobražena, iz zelo premožne rodbine in v prav dobri bančni službi. Imela pa je v sebi ono veliko veselje do odra, ki se z zasmehom odpoveduje vsem dobrotam 'dobrih služb'. Odločila se je za gledališče: starši divji, zaročenc besen, bratje je niso hoteli več poznati. V njej je bilo toliko pravilnega gledanja in nesebičnega pojmovanja velikih dramskih vlog, da je pri nastopu dramskih učencev v Narodnem gledališču izvajala enega izmed najtežjih Shakespearjevih ženskih samogovorov z največjim uspehom.

Morda je ravno ta vidni uspeh opogumil mlado igralko, da je odšla čez nekaj mesecev v tujino, kjer je nastopala na velikih odrih s prav lepim uspehom.

Danes je ta naša bivša igralka — v samostanu, nekje v Sloveniji.

Na vsak način je to zelo velik skok v izbiri poklica, toda slavna nunajska igralka Olga Lewinska iz starega Burgtheatra je rada pripovedovala, da se v mladosti ni mogla odločiti za noben poklic. Rada bi bila šla v samostan, toda tudi h gledališču jo je veselilo. Končno se je tik pred vstopom v samostan le odločila za gledališče.

Tako je končal stari učitelj. Tam v kotu, komaj zaznaten, pa je ždel najbolj skrupucan lik igralca, kar sem jih videl. Nič ga ni bilo — ne na mesu ne na kosteh ne na pojavi ne na izrazu. Držal se je kot izgubljeni sin, na licih mu je bilo videti nekaj takega, kot da je bil svojo lastno mater zatajil. Obotavljal sem se ogovoriti to klavrno Jero, pa mi kar sam naenkrat veselo pomežikne in reče:

»Marsikaj ste videli in slišali med nami, spoznali ste igralce in prvake, jaz pa bi vam rad predstavil največjo prvakinjo vseh gledališč na svetu. Močnejša je kot vsa igralska družina, silnejša od svetovne sile — kritike in z avtorji pometa po mili volji, kakor se ji ljubi.

Temu nestvoru je ime — Intriga. To gledališko bitje obojega spola, različne starosti, vere in sličnih priklad ima to prednost pred ostalimi bitji, da se napravi nevidno in neslišno, če ji le pride na misel. Deluje neumorno noč in dan, da se čudiš, kdaj si odpočije; toda ne poznaš je dobro, te nesnage, če se še tako trudiš, zakaj ona nikdar ne počiva.

Priskaklja naivno iz ravnateljve sobe, v kateri si je tisti hip nekdo globoko oddahnil, se prijel za glavo in bridko vzdihnil: Samo da je šla! Ali je mogoče, da so ljudje tako zlobni! Fej!

Pojavlja se ta gledališki mrčes tudi med občinstvom, glasno, kritikuje (opravlja) nastopajoče siromake, išče srečanja s poročevalci, smeši avtorja — nato pa hiti čestitat igralcem in »srečnemu avtorju«. V uredništvih je stara znanka, toda uredniki ji ne verjamejo mnogo in še to je preveč, ker dobro vedo, da resnicoljubnost ni njena posebna čednost.

V kavarnah čveka na polna usta o stvareh, ki gostov prav nič ne zanimajo. Njena zasluga je, da igra in igralec že v naprej ne ugajata, posebno če Intrigi kritika nasede. V kavarni zelo glasno otresa jezik zoper igralce in njih zasebne zadeve, ki niso nikomur nič mar:

Igralka A. je prestara za to vlogo!

N. ima nevšečen glas!

T. sploh ni po mojem okusu!

R. ni odrska pojava!

I. se ponavlja v vseh vlogah!

G. živi zelo lahkomišno!

A. se hoče baje ločiti!

I. t. d.!

Če potem primeš Intrigo za jezik, ti v rokah prav nič ne ostane. zakaj ta prikazen je bolj spolzka kot jegulja. Takole se ti hoče izviti:

Oprostite, to je moje osebno mnenje!

Saj ne trdim jaz tega, toda to se splošno govori!

Dovolite, vsak, ki javno nastopa, mora biti pripravljen na kritiko!

Naj se doma zaklene, če se boji javnosti!

I. t. d.!

Če govoriš o peku, da peče slab kruh, ali o gostilničarju, da neprestano roji po glavi en sam Gospodov čudež, namreč tisti iz Kane Galileje — te gre pek ali gostilničar tožiti in po sodbi moraš biti prepričan, da ni v mestu boljšega kruha in bolj pristnega vina kot tisti, ki ga prodaja tožitelj.

Blagor peku, blagor gostilničarju, zakaj našla sta vsak svojo pravico, še preveč! Igralec pa ne more nikogar tožiti, najmanj pa Intrigo.

Blagor tedaj Intrigi!

Vendar že stari Kolomonov žegen napoveduje, da ovaduhi iz javnega življenja in gledališki intriganti ne bodo videli nebeškega kraljestva. Do pokončanja Intrige bo tedaj treba počakati še tistih par dni do sodnega dneva.

Rodi se Intriga iz nevoščljivosti in lastne nesposobnosti ter jo je v tem oziru primerjati s staro babo, ki opravlja mlade poročence. Če pa se zgodi, da ji gre le preveč za nohte, tedaj pogine Intriga od lastnega strupa in je v tem oziru slična škorpionu.

Ko je iztresel svoj grenki žolč, je siromak počasi odšel iz »Obrekovalnice«. Vprašal sem njegove tovariše, kaj se mu je zgodilo, kaj

ga je tako potro; ali mu kake zaželeno vloge niso dali ali ga morda celo rubijo.

Takrat pa se sirota naenkrat vrne in mi odgovori, kot da je slišal moja vprašanja, ter reče:

»Vsak med nami ima svojo prikrito slabost, ki je ne gre javno razglušati ali jo celo na veliki zvon obešati! Slab glas se širi hitreje kot požar o kresu.

Jaz sem tisti, ki sem napisal gledališko igro. Klavern konec je doživela. Oprostite mi, saj mi je občinstvo tudi, kritika na pol, sam si pa tega ne bom nikoli odpustil. Hudo mi je bilo za tovariše, ki so sodelovali v moji igri, silno hudo za blagajno, ki ni prešla zaželenih prispevkov, toda moja pokojna tovariša Shakespeare in Molière sta imela še hujše težave s svojimi igrami. Tako smo si vendar kolegi, vsaj kar se smole tiče...«

Ko je jenjal milojeriti, se je potihoma odplazil.

Temu igralcu bi bil res rad kaj prav dobrega rekel v tolažbo, toda ni mi šla beseda z jezika, ker sem že od starih ljudi slišal in celo od pastirjev na paši, da za takega človeka, ki je napisal propadlo gledališko igro, ni najti tolažilne besede. Krivični jerobi, požigalci in sleherni razbojniki najdejo zagovornika, propadli avtor: ga ne najde. Neka stara potovka iz daljnih hribov mi je v mladosti pravila, da je to slišala še na preji od svoje babice.«

Tako je končal Nace Kapelj in zdelo se mi je, da je bilo mnogo resnice v njegovih besedah, dasiravno je marsikatero prav po svoje začinil.

Ko sva poplaknila vse te zgodbe s prav žlahtno pijačo, sva hotela plačati, ker nisva bila v teh krajih še toliko znana, da bi namigavala na kako kredo ali prvega v mesecu.

Mati gostilničarka je prišla in ko sva ravno odštevala dolžne božjake, sta vstala mlada človeka v kotu in se poslovila.

Bila sta fant in dekle, naša znanca iz vlaka. Spomnil sem se na voznj listek in sem vprašal gostilničarko, kdo sta.

»Iz naše vasi sta, prav poštena človeka, v nedeljo bo poroka. Danes sta v Ljubljani prstane kupila. Bog jima daj srečo!«

Ko sem odhajal, sem si mislil tudi jaz:

»Bog ti daj srečo, srečna mladost!«

Fr. L.

Spomini Stanislavskega

(Iz knjige »Igralčevo delo na samem sebi«)

»Naložite še meni kaj,« — sem silil jaz v Torcova.

»Kaj si sami ne morete ničesar izmisliti? Tamle je kamin, poleg njega so drva. Pojdite in zakurite v kaminu.«

Ubogal sem in naložil drva v kamin. Ko pa bi bil moral prižgati, nisem imel vžigalic ne v žepu in tudi na kaminu jih ni bilo. Spet sem se moral obrniti na Torcova.

»Zakaj pa potrebujete vžigalice?« se je začudil.

»Kako zakaj? Da prižgem.«

»No, hvala lepa! Kamin je vendar iz papirja, rekvizit. Ali hočete zažgati gledališče?«

»Saj ne zares, temveč samo zaradi videza,« — sem mu razložil.

»Zaradi videza, potem vam morajo zadostovati tudi samo navidezne vžigalice. Tukaj jih imate, vzemite.«

Stegnil je roko. Bila je prazna.

»Menite, da gre za to, da bi prasnili z vžigalico?! Treba je nekaj čisto drugega. Važno je verjeti, da če ne bi imeli prazne roke, marveč resnične vžigalice, da bi potem storili isto kot boste sedaj s prazno roko. Ko boste igrali Hamleta ter preko njegove komplicirane psihologije pridete do kraljevega umora, mislite, da bo vse odvisno od tega, ali imate v rokah resničen in nabrušen meč? In če meč ne bo tak, ali res ne boste mogli zaključiti predstave? Namesto njih naj gori in prasketa vaša domišljija.«

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

System of the ...

The ...

...

...

...

...

L'uomo, che vide la morte

Commedia in tre atti di Victor Eftimiu — Traduzione di B. S.

Regia in scena di Ing. arch. B. Stupica

Allessandro Filimon	Cesar
Raluka Filimon	Gabrijelčičeva
Alisa Filimon	Simčičeva
Signor Leon	VI. Tkrbinšek
George Leon	Raztresen
Vagabondo	Jan

La cassa si apre alle ore 17   Inizio della rappresentazione alle ore 17³⁰
Fine dello spettacolo alle ore 19³⁰

Platea: I. fila	Lit. 15 [—]
II.-III. "	" 14 [—]
IV.-VI. "	" 12 [—]
VII.-IX. "	" 12 [—]
X.-XI. "	" 10 [—]
XII.-XIII. "	" 8 [—]
Balcone: I. "	" 10 [—]
II. "	" 8 [—]
Palchi: platea (4 persone)	" 76 [—]
I. piano	" 56 [—]

balcone	Lit. 40 [—]
Posti aggiunti nei palchi:	
platea	" 10 [—]
I. piano	" 10 [—]
balcone	" 6 [—]
Galleria I. fila	" 6 [—]
II. "	" 5 [—]
III. "	" 4 [—]
Ingresso in galleria	" 1 [—]
Ingresso per gli studenti	" 2 [—]

I biglietti si vendono alla cassa diurna del Teatro dell'Opera dalle 10.30 alle 12.30 e dalle 17, e alla cassa del Teatro drammatico mezz'ora prima dell'inizio delle rappresentazioni. Le tasse sono comprese

Človek, ki je videl smrt

Komedija v treh dejanjih — Spisal Viktor Efimu — Prevel B. S.

Režiser in scenograf arh. B. Stupcia

Aleksander Filimon	Cesar
Raluka Filimonova	Gabrijelčičeva
Alisa Filimonova	Simčičeva
Gospod Leon	VI. Skrbinšek
George Leon	Raztresen
Potepuh	Jan

Kostume gospe Gabrijelčičeve izdelal mod salon Adamič

Blagajna se odpre ob 17

Začetek ob 17:30

Konec ob 19:30

Parter:	Sedeži I. vrste	Lit 15.—	balkonske (4 osebe)	Lit 40.—
	„ II.-III. vrste	„ 14.—	Dodatni ložni sedeži: v parterju	10.—
	„ IV.-VI. „	„ 12.—	„ v I. redu	10.—
	„ VII.-IX. „	„ 12.—	„ balkonski	6.—
	„ X.-XI. „	„ 10.—	Galerija: Sedeži I. vrste	6.—
	„ XII. XIII. „	„ 8.—	„ II. „	5.—
Balkon: Sedeži I. vrste	„	„ 10.—	„ III. „	4.—
	„ II. „	„ 8.—	Galerijsko stojišče	1.—
Lože v parterju (4 osebe)	„	„ 55.—	Dijaško „	2.—
„ v I. redu (4 osebe)	„	„ 56.—		

Vstopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 17. in pri blagajni v drami pol ure pred pričetkom predstave. Takse so vračunane.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1887-1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1887-1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1887-1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1887-1888

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
1887-1888